

Burgemeester Jamessingel 2
2803 PD GOUDA
KvK 81749481
info@gouwe-academie.nl
www.gouwe-academie.nl

Methodeoverzicht Kwink

Gouwe Academie is een onderwijskundige kennispartner voor bedrijven met ICT-oplossingen voor het onderwijs. Wij verzorgen scholingen voor onze partners ParnasSys en Gynzy en bij onze eigen producten Zien!, Kindkans en Leer- en ontwikkelingslijnen 0-7 jaar.

Inhoudsopgave

Tips voor gebruik.....	4
Theoretische verantwoording koppeling Zien! & SEL-competenties.....	5
Koppeling groepsfasen & Zien!.....	8
1. <i>Forming</i>	8
Koppeling met Zien!	8
2. <i>Norming</i>	8
Koppeling met Zien!	9
3. <i>Storming</i>	9
Koppeling met Zien!	9
4. <i>Performing</i>	10
Koppeling met Zien!	10
5. <i>Adjourning</i>	10
Koppeling met Zien!	10
Koppeling Kwink en Zien!.....	11
Kwink-slag.....	11
SEL-competentie	11
Zien! dimensie.....	11
Ontwikkeltaak	11
Koppeling Zien! dimensie & archieflessen Kwink	13
Zien! dimensie.....	13
Les	13
Onderbouw	13

Middenbouw	13
Bovenbouw	13
Omschrijving les	13

Bijlage 1 - Koppeling SEL-competenties & Zien!.....	17
--	-----------

Tips voor gebruik

Kwink is een online methode voor sociaal-emotioneel leren (SEL) voor groep 1 t/m 8 van het primair onderwijs. Kwink biedt een doordacht SEL-programma, gebaseerd op de laatste wetenschappelijke inzichten. Praktisch, leuk en altijd actueel. Gericht op preventie (van bijvoorbeeld pesten op school) en de kracht van een veilige groep.

Wanneer je met Kwink werkt, volg je de jaarplanning. In 20 lessen komen alle SEL-competenties en Kwinkslagen aan bod. Daarnaast staan de fasen van groepsvorming centraal.

Zien! is een observatie-instrument voor het sociaal-emotioneel functioneren. Dit instrument is goed in combinatie met de methode Kwink te gebruiken. Na de eerste weken van groepsvorming wordt Zien! rond de herfstvakantie ingevuld. De leerkracht voert de observaties in ParnasSys in en vanaf groep 5 kunnen de kinderen ook zelf de vragenlijst invullen.

Bij het analyseren van de resultaten en het maken van de keuzes voor vervolgstappen (handelen), kan dit document je helpen om de koppeling te leggen tussen Zien! en Kwink.

Suggesties voor gebruik van de analyse van de Zien!:

1. Je bekijkt het groepsoverzicht van je groep.
2. Je vraagt je af of je tevreden bent over de Betrokkenheid en het Welbevinden van de groep als geheel. Indien je dit wilt versterken, raden we je aan dat als eerste te doen. Klik voor suggesties op de percentages boven de kolommen van het groepsprofiel.
3. Als Betrokkenheid en Welbevinden naar eigen tevredenheid zijn, bekijk je de scores op de verschillende vaardigheden. Bovenaan de kolommen kun je percentages zien. De hoogte daarvan geeft aan in welke mate de vaardigheden door de kinderen in je groep worden toegepast.

Wanneer je het idee hebt dat het verstandig is om één of meer vaardigheden op groepsniveau te versterken, kun je binnen Kwink Kwinkslagen of archieflessen vinden die specifiek aandacht besteden aan die vaardigheden. Kies daarbij als eerste een les waarbij je de kans van succes het grootst acht. Dat is meestal een les die een beroep doet op vaardigheden die meer dan gemiddeld aanwezig zijn. Van hieruit kun je verder.

Meer informatie is te vinden binnen het archiefgedeelte van het leraarmenu in Kwink.

Theoretische verantwoording koppeling Zien! & SEL-competenties

De vijf SEL-competenties van Van Overveld (2012) zijn zelfbesef, zelfmanagement, besef van de ander, hanteren van relaties en keuzes kunnen maken. Zelfbesef en zelfmanagement zijn ik-gericht, besef van de ander en hanteren van relaties zijn jij-gericht en keuzes kunnen maken is wij-gericht (Van Overveld, 2015).

De vijf Zien!-vaardigheden kunnen verdeeld worden in ruimte gevend en ruimte nemend gedrag¹: Sociale autonomie (SA) en Sociaal initiatief (SI) zijn ruimtenemende vaardigheden terwijl impulsbeheersing (IB), Sociale flexibiliteit (SF) en inlevingsvermogen (IL) ruimtegevende vaardigheden zijn. Uit analyse van de definities² van de competenties en vaardigheden blijkt dat er een zekere mate van overlap bestaat tussen de competenties van Kwink en de vaardigheden van Zien!. Eerst worden de definities van de zogenaamde constructen van Zien! gegeven, daarna wordt aangegeven hoe de koppeling tussen de vaardigheden die Zien! hanteert en de SEL competenties tot stand is gekomen.

Betrokkenheid: een houding of toestand die verbondenheid uitdrukt met een activiteit of taak waarmee het kind bezig is.

- *Toelichting:* Betrokkenheid is één van de graadmeters van Zien!. Om betrokken te kunnen zijn is het van belang dat de basisbehoeften autonomie, competentie en relatie worden vervuld³. Kinderen moeten zich competent genoeg voelen om de activiteit of taak uit te voeren en daarnaast de relatie met de leerkracht en medeleerlingen aangaan. Door, met behulp van Kwinklessen, te werken aan de competentie **besef van de ander** voelen de kinderen zich veiliger op school en meer geaccepteerd en gesteund. Uit onderzoek blijkt daarnaast dat het ervaren van autonomie een positief effect heeft op de interesse, betrokkenheid, prestatie en het plezier van de leerling⁴. Vandaar dat het belangrijk is dat kinderen het gevoel hebben dat ze **keuzes kunnen maken**. Hierbij blijft de leerkracht belangrijk om een kader te bieden waarbinnen die keuzes gemaakt kunnen worden.

Welbevinden: een momentale, actuele toestand van een zich goed voelen, die zich manifesteert binnen de groep waarin het kind zich bevindt.

---

¹ Broer, N. A., Haverhals, B., & Bruin, H.L. de (2011). *Verantwoording. Pedagogisch expertsysteem ZIEN! voor het primair onderwijs*. Driestar Onderwijsadvies.

² Definities afkomstig van Van Overveld (2012) en CASEL (2012)

³ Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78. doi: 10.1037/0003-066X.55.1.68

⁴ Reeve, J. (2009). Why teachers adopt a controlling motivating style toward students and how they can become more autonomy supportive. *Educational psychologist*, 44(3), 159-175.

- *Toelichting:* Welbevinden is één van de graadmeters van Zien!. Om een hoog welbevinden te hebben is het van belang dat de basisbehoeften autonomie, competentie en relatie worden vervuld³. Kinderen moeten zich competent genoeg voelen om de activiteit of taak uit te voeren. Wanneer kinderen meer **zelfbesef** krijgen, zich steeds meer bewust worden van hun eigen kwaliteiten en vertrouwen in zichzelf ontwikkelen, zal hun welbevinden omhooggaan. Zeker wanneer ze merken dat ze erkenning van hun omgeving krijgen. Daarnaast is het van belang dat kinderen **keuzes kunnen maken**. Hierbij blijft de leerkracht belangrijk om een kader te bieden waarbinnen die keuzes gemaakt kunnen worden.

Sociale autonomie: vaardigheid van tot uitdrukking brengen van eigen mening en behoeften en hieraan trouw te blijven.

- *Toelichting:* Sociale autonomie behoort tot de ruimtenemende vaardigheden, waarbij het van belang is dat kinderen hun eigen mening en behoeften kunnen uiten in sociale situaties. Hiervoor moeten ze **keuzes kunnen maken**, zoals het kiezen met wie je speelt en je mening durven uiten. Sociaal autonoom zijn betekent dat je rekening kunt houden met de wensen van jezelf en de anderen. Het sluit daarom heel mooi aan bij deze WIJ-competentie.

Sociaal initiatief: in sociale situaties contact zoeken en maken, zowel non-verbaal als verbaal.

- *Toelichting:* Sociaal initiatief behoort tot de ruimtenemende vaardigheden. Voor het aangaan en het **hanteren van relaties** op een gezonde manier is sociaal initiatief nodig om contact te maken met anderen. Daarnaast is een gezond zelfvertrouwen nodig om sociaal initiatief te nemen. Dit komt naar voren in de ik-competentie **zelfbesef**.

Impulsbeheersing: in sociaal verband het eigen gedrag reguleren door het onderdrukken van impulsen.

- *Toelichting:* Impulsbeheersing is ruimtegevend gedrag. Door het eigen gedrag te reguleren, is het mogelijk naar anderen te luisteren, jezelf te beheersen en de regels van de groep volgen. Deze vaardigheden zijn nodig voor het **hanteren van relaties**. Het beheersen van emoties komt duidelijk terug in de omschrijving van **zelfmanagement**: 'impulscontrole bij stressvolle situaties'.

Sociale flexibiliteit: vaardigheid m.b.t. het aanpassen van het eigen gedrag op veranderende omstandigheden en situaties in het sociale verkeer.

- *Toelichting:* Sociale flexibiliteit is ruimtegevend gedrag, gericht op de ander. Wanneer je **keuzes kunt maken** is het daarom van belang dat je niet alleen aan je eigen belang denkt, maar ook aan dat van de ander. Sociale flexibiliteit vraagt ook veerkracht van kinderen. Wanneer een kind te maken krijgt met een veranderende situatie, dient hij hier op passende wijze mee om te gaan. Hiervoor is **zelfmanagement** nodig.

Inlevingsvermogen: vaardigheid om het eigen gedrag af te stemmen op de gedachten en gevoelens van een ander.

- *Toelichting:* Bij inlevingsvermogen gaat het om het besef dat een ander niet hetzelfde is/ denkt/ voelt/ vindt als jijzelf en het vermogen het eigen gedrag hierop af te stemmen. Hieraan voorafgaat een stukje **zelfbesef**. Weet een kind hoe het zich voelt, en kan het reflecteren op zijn gedrag? En, nog een stap verder, kan het dit ook omzetten in gedrag? Is het kind in staat om te gaan met zijn emoties en dit te **managen**? Na het besef van jezelf, komt het **besef van de ander**, wat het besef inhoudt dat een ander niet hetzelfde is/denkt/voelt/vindt als jijzelf. Wanneer een kind deze vaardigheden beheerst, kan het op een juiste manier **relaties hanteren**. Het kind kan bijvoorbeeld een ander troosten, interesse tonen of aardige dingen zeggen.

Koppeling groepsfasen & Zien!

1. Forming⁵

In de *forming*-fase staat het oriënteren centraal. De leerlingen zijn voornamelijk bezig met wat anderen van hen vinden. Gedrag wordt uitgeprobeerd om uit te zoeken wat anderen ervan vinden. De verwachtingen zijn gespannen: Hoor ik er wel bij? Zullen ze me niet gek vinden? Zal ik het goed kunnen vinden met de juf of meester? Leerlingen willen geaccepteerd worden en weten dat de groep veilig is. Er is sprake van veilige gedragspatronen. CASEL (2012): Om over te gaan naar de volgende fase moet elk lid van de groep uit de comfort-zone stappen en conflicten riskeren.

Koppeling met Zien!

In deze fase staan het Welbevinden en de Betrokkenheid van de kinderen centraal. Het gaat om de relatie met andere kinderen en de relatie met de leerkracht. De volgende doelen passen hierbij:

- Ik voel me veilig in de klas en op school;
- Ik voel me geaccepteerd en gesteund;
- Ik ervaar dat ik erbij hoor;
- Ik heb vertrouwen in de leerkracht en de leerlingen;
- Ik heb capaciteiten voor empathie, affectie en intimiteit en ben bezig met het welzijn van anderen.

2. Norming⁶

Er is sprake van het bepalen en vaststellen van de normen die gaan gelden. Deze fase geldt m.n. voor de leerkracht: hij moet bepalen welke normen er gaan heersen in de groep zodat de leerlingen niet eerst in de *storming*-fase komen en mogelijk de macht overnemen. De leerkracht moet de *storming*-fase voor zijn. Het is daarbij van belang om de algemene schoolregels samen met de leerlingen op klasniveau uit te werken en leerlingen zo mede-eigenaar te laten zijn van de regels.

---

⁵ Van Overveld (2012), http://med.fsu.edu/uploads/files/FacultyDevelopment_GroupDevelopment.pdf

⁶ Van Overveld (2012), Bijlsma (2009)

Koppeling met Zien!

Wees in deze fase alert op het Welbevinden en Betrokkenheid van de leerlingen. Werk aan de relatie tussen de leerling en de leerkracht. De volgende doelen passen hierbij:

- Ik voel me veilig in de klas en op school.
- Ik voel me geaccepteerd en gesteund.
- Ik heb vertrouwen in de leerkracht.

3. Storming⁷

In deze fase nemen de leden hun positie in de groep in, de rollen worden verdeeld. Wanneer er verschil is in wensen en ideeën, leidt dit tot strijd in de groep. Er is dan sprake van strijd om invloed in de groep. Het is een sociale strijd: een constant gevecht op verbaal, fysiek en digitaal niveau om op zo'n hoog mogelijke plaats in de hiërarchie te komen. Er zijn ook leerlingen die zich niet in deze strijd mengen. Als de informele leider, die ontstaat als gevolg van deze strijd, een prettige en sociale persoonlijkheid is, is er niets aan de hand. Wanneer de leider een dwarse/ dominante/ agressieve persoonlijkheid is, kunnen er gezagsproblemen ontstaan. Als de leerkracht daar geen passend antwoord op heeft, wordt de fase van *performing* negatief en is de groep blijven hangen in de *storming*-fase. Om dit zoveel mogelijk voor te zijn, is het van belang om de fase *norming* voor *storming* te plaatsen en zo zelf de regels te bepalen als leerkracht. CASEL⁸ (2012): Om over te gaan naar de volgende fase moeten groepsleden van een '*testing and proving*'-mentaliteit naar een probleemoplossingsmentaliteit. Het meest belangrijke kenmerk om groepen te helpen om deze ontwikkeling door te maken, is ze de vaardigheid *luisteren naar elkaar* goed aan te leren.

Koppeling met Zien!

Welke sociale vaardigheden je in deze fase wilt oefenen, hangt af van het Zien! profiel van jouw groep. Is jouw groep een ruimtenemende (SA en SI) groep, dan kun je ervoor kiezen om te werken aan ruimtegevende (SF, IB en IL) vaardigheden en andersom. Probeer te beginnen bij de vaardigheden die de kinderen al wel (in hoge mate) laten zien, en dit te benutten om aan andere vaardigheden te werken.

---

⁷ http://med.fsu.edu/uploads/files/FacultyDevelopment_GroupDevelopment.pdf, Bijlsma (2009)

⁸ CASEL (2012), <https://www.casel.org>

4. Performing⁹

In deze fase is sprake van een prettige samenwerking waarin leerlingen op elkaar kunnen vertrouwen en bouwen. De rollen staan vast en er is sprake van een basisrust. De onderlinge verhoudingen zijn in balans. De leerlingen weten wat ze aan elkaar hebben. Er is hiërarchie, de rollen zijn immers bepaald, maar dit is niet per se negatief: er is ook zorg om anderen. Door bepaalde 'grote' gebeurtenissen (bijv. een nieuwe leerling of heftig conflict) kan een groep wel weer in een vorige fase terugvallen. Op dat moment is het van belang dat de leraar extra aandacht heeft voor het opnieuw doorlopen van de fasen van groepsdynamica.

Koppeling met Zien!

Vul aan het begin van de performing-fase de observatielijst van Zien! in en laat (waar mogelijk) ook de leerlingen zelf de vragenlijsten invullen. Gebruik de resultaten hiervan om te bepalen waar je groep behoefte aan heeft. Kijk hierbij eerst naar Welbevinden en Betrokkenheid, en vervolgens naar de sociale vaardigheden.

5. Adjourning¹⁰

Dit betreft de periode van het naderende afscheid: voor groep 8 kan dit al de periode na de eindtoets betreffen. Het is de periode dat de vakantie in zicht is en iedereen moe wordt. Vier verschijnselen, m.n. van toepassing op groep 8:

- a. De leerlingen vinden het jammer dat de groep ophoudt te bestaan; er is onzekerheid over het nieuwe schooljaar.
- b. Vitten: benoemen wat er allemaal niet klopt (afscheid nemen is makkelijker als het verleden minder aantrekkelijk lijkt).
- c. Normvervaging: niet langer aan groepsregels houden en minder respectvol met elkaar omgaan (afscheid nemen is makkelijker als de sfeer in de groep negatiever is).
- d. Klitten: Afscheid nemen uitstellen, veel tijd met elkaar doorbrengen.

Koppeling met Zien!

Zorg er als leerkracht voor dat de fijne groepssfeer behouden blijft tot het eind van het schooljaar. Let op het welbevinden van de leerlingen. Je kunt werken aan de volgende doelen:

---

⁹ Van Overveld (2012), Bijlsma (2009)

¹⁰ Van Overveld (2012)

- Ik voel me veilig in de klas en op school;
- Ik voel me geaccepteerd en gesteund;
- Ik heb vertrouwen in de leerkracht.

Koppeling Kwink en Zien!

Kwink-slag	SEL-competentie	Zien! dimensie	Ontwikkeltaak
Concentratie vergroten De zelfontspanner - je bent nu hier - nu is nu - adem in adem uit - kom tot rust	Besef hebben van jezelf - Kunnen inschatten van je eigen gevoelens - Kennis hebben van je interesses, waarden en kracht - Een gezond zelfvertrouwen	- Welbevinden - Sociaal Initiatief - Inlevingsvermogen	- Aansluiting zoeken en houden bij een groep
Conflicthantering Oversteektechniek - stop - word rustig en luister - steek over - verander samen de situatie.	Zelfmanagement - Impulscontrole bij stressvolle situaties - Omgaan met heftige emoties - Doelgericht gedrag	- Sociale Flexibiliteit - Impulsbeheersing - Inlevingsvermogen	- Omgaan met ruzies en conflicten
Opkomen voor en rekening houden met de ander Code help	Besef hebben van de ander - Empathie - Perspectief nemen	- Betrokkenheid - Inlevingsvermogen	- Sluiten en onderhouden van vriendschappen

<ul style="list-style-type: none"> - zie je het? - doe je iets?	<ul style="list-style-type: none"> - Verschillen tussen individuen en groepen herkennen en waarderen - Sociale signalen kunnen oppakken en interpreteren		<ul style="list-style-type: none"> - Aansluiting zoeken en houden bij een groep - Een ander helpen
<p>Positieve communicatie</p> <p>Doe je als Condor, dan...</p> <ul style="list-style-type: none"> - neem je afstand en denk je na voordat je spreekt - benoem je wat er gebeurt - blijf je vriendelijk - houd je rekening met de gevoelens van de ander.	<p>Relaties kunnen hanteren</p> <ul style="list-style-type: none"> - Relaties aangaan gebaseerd op samenwerking - Sociale druk weerstaan - Conflicten oplossen	<ul style="list-style-type: none"> - Sociaal Initiatief - Impulsbeheersing - Inlevingsvermogen	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerken en samenspelen - Omgaan met ruzies en conflicten - Aansluiting zoeken en houden bij een groep
<p>Keuzes maken</p> <p>De keuze check</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat kan ik kiezen? - Wat betekent dat voor mij? - Wat betekent dat voor een ander?	<p>Keuzes kunnen maken</p> <ul style="list-style-type: none"> - Weloverwogen kiezen met de juiste aandacht voor jezelf en de ander - Bijdragen aan een positief klimaat in je school - Verantwoordelijkheid nemen voor je eigen gedrag	<ul style="list-style-type: none"> - Betrokkenheid - Welbevinden - Sociale Autonomie - Sociale Flexibiliteit	<ul style="list-style-type: none"> - Aansluiting zoeken en houden bij een groep - Een ander helpen

Koppeling Zien! dimensie & archieflessen Kwink

Deze archieflessen van Kwink kun je vinden in het leraren menu, onder extra – archief.

Zien! dimensie	Les	Onderbouw	Middenbouw	Bovenbouw	Omschrijving les
Betrokkenheid	Les 6	Ken je kwaliteiten <i>Vieren wat je al kunt</i>	Ken je kwaliteiten <i>Eigen kwaliteiten (leren) kennen</i>	Ken je kwaliteiten <i>Eigen kwaliteiten (leren) kennen</i>	De kinderen leren om te vertellen wat ze al kunnen. Iedereen heeft kwaliteiten, en door dit te benoemen groeit het gevoel van competentie bij de leerlingen. De kinderen oefenen nieuwe kwaliteiten, ontdekken hun kwaliteiten en leren ze benoemen door middel van verschillende werkvormen.
	Les 7	Kwaliteiten van de ander <i>De leraar en elkaar beter leren kennen</i>	Kwaliteiten van de ander <i>Kwaliteiten van de ander leren kennen</i>	Kwaliteiten van de ander <i>Kwaliteiten van de ander leren kennen</i>	De kinderen ontdekken en benoemen kwaliteiten van de ander. Dit draagt bij aan het zelfvertrouwen van de ander en zo worden ze gestimuleerd om nieuwe vaardigheden te oefenen die anderen al bezitten. Ze denken ook na over hoe de kwaliteiten van anderen bijdragen aan de groep als geheel.
Welbevinden	Les 1	Een prettige groep <i>Samenwerken aan een prettige groep</i>	Een veilige groep <i>Samenwerken aan een veilige groep</i>	Samen werken aan een veilige groep	De kinderen bespreken wat prettig of veilig is in de groep en hoe je hiervoor zorgt. Er zitten verschillende spellen in de les om elkaar te leren kennen, aan het welbevinden te werken en zo een prettige en veilige groep te creëren.
	Les 2	Onze afspraken	Groepsafspraken	Afspraken	In deze les worden de afspraken in de klas besproken door middel van afspraakbordjes. De kinderen oefenen in de onderbouw met het verstopspel de afspraken nog extra. In

		<i>Afspraken maken en inoefenen</i>	<i>Elkaar houden aan de groepsafspraken</i>	<i>Elkaar houden aan de groepsafspraken</i>	de midden- en bovenbouw is er ook aandacht voor wat als iemand zich niet aan de afspraken houdt, en hoe je elkaar erop aan kunt spreken.
Sociaal initiatief	Les 3	Compliment <i>Geef elkaar een compliment</i>	Positief communiceren <i>Positieve communicatie</i>	Positief communiceren <i>Condor</i>	De kinderen leren om elkaar een compliment te geven. Er zitten verschillende opdrachten in deze les die dit oefenen. Wanneer een kind iets tegen een ander zegt, is dit het tonen van initiatief. Er wordt in deze les geoefend om eerst na te denken over hoe ze het verwoorden, voor ze iets zeggen. Ze leren zo op een positieve manier te communiceren met elkaar.
	Les 16	Hulp vragen <i>Hulp zoeken en vragen</i>	Hulp vragen <i>Hulp zoeken en vragen</i>	Hulp vragen <i>Hulp zoeken en vragen</i>	Wanneer je hulp nodig hebt, moet je initiatief tonen om dit te vragen. De kinderen leren hoe ze dit op een vriendelijke manier kunnen doen, en naar wie ze toe kunnen gaan. Ze bespreken dat het soms best lastig kan zijn om hulp te vragen.
Impulsbeheersing	Les 8	Omgaan met boosheid <i>Conflicthantering: omgaan met boosheid</i>	Omgaan met ergernissen <i>Conflicthantering: omgaan met ergernissen</i>	Ergernissen <i>Oversteektechniek</i>	De kinderen delen in deze les met elkaar wat hun boos of geïrriteerd maakt. Ze ontdekken dat er verschillende manieren en gradaties hierin zijn en ze leren door middel van de oversteektechniek wat ze kunnen doen als ze boos zijn.

	Les 11	Rust zoeken <i>Rust zoeken in/bij jezelf</i>	Rust zoeken bij jezelf <i>Rust zoeken in/bij jezelf</i>	Rust zoeken bij jezelf <i>Zelfontspanner</i>	Wanneer je gespannen bent, veel gedachtes of gevoelens hebt, kun je dit merken in je lijf. Er wordt gesproken over zo'n vol hoofd en oefeningen gedaan om je hoofd leeg te maken. De zelfontspanner helpt hierbij.
Sociale Autonomie	Les 4	Zeggen wat je graag wilt <i>Conflicthantering: wat wil ik en wat wil jij</i>	Opkomen voor elkaar <i>Conflicthantering: opkomen voor elkaar</i>	Conflicthantering <i>Oversteektechniek</i>	De kinderen in de onderbouw leren in deze les dat ze bij een ruzie mogen zeggen wat ze graag willen, in de middenbouw leren ze daarnaast dat ze voor elkaar kunnen opkomen. Met rollenspelen worden concrete situaties voorgedaan en leren de kinderen hoe ze het uiten van wat zij willen kunnen aanpakken. In de bovenbouw leren ze om mee te werken aan een oplossing bij conflictsituaties.
	Les 5	Kiezen <i>Een eigen keuze durven maken</i>	Kiezen voor de groep <i>Kiezen voor jezelf of de ander</i>	Kiezen voor de groep <i>Keuze-check!</i>	In deze les leren de kinderen om een keuze te maken. Ze leren dat er makkelijke keuzes zijn maar ook lastige keuzes. In de onderbouw wordt besproken dat je soms kiest wat een ander kiest, en of dit erg is. In de midden- en bovenbouw wordt besproken welke invloed je keuze heeft op de groep en wordt de Keuze-check besproken.
Sociale Flexibiliteit	Les 14	Samen delen, samen opruimen <i>Rekening houden met de ander tijdens het samenwerken</i>	Positief samenwerken <i>Positief communiceren tijdens de samenwerking</i>	Positief samenwerken <i>Positief communiceren als Condor</i>	De kinderen van de onderbouw leren om de materialen in de klas te delen met andere kinderen. Ook wordt er aandacht besteed aan het opruimen, wat soms moeilijk of niet leuk is, maar wel moet gebeuren. Hiervoor hebben de kinderen sociale flexibiliteit nodig. In de midden- en bovenbouw gaat het om de manier van communiceren tijdens het samenwerken.

	Les 15	Verkeerd gekozen <i>Spijt hebben van een keuze</i>	Keuze maken als groep <i>Keuze check!</i>	Afgewogen groepskeuze <i>Keuze maken als groep</i>	De kinderen leren in de onderbouw dat je soms spijt kunt hebben van een keuze, maar dat je hier het beste van moet maken. In de middenbouw gaat het over groepskeuzes en hoe je om moet gaan met de minderheid en in de bovenbouw leren kinderen dat het belangrijk is om naar iedereen te luisteren.
--	--------	---	--	---	---

Inlevingsvermogen	Les 9	Samenspelen op het plein <i>Rekening houden met de ander</i>	Sel op het schoolplein <i>SEL op het schoolplein: reflecteren</i>	Sel op het schoolplein <i>SEL op het schoolplein: reflecteren</i>	De kinderen leren in de onderbouw dat sommige kinderen eraan moeten wennen als ze op het plein spelen. Ze leren verschillende spellen op het plein en vertellen met een ik-boodschap aan elkaar wat ze fijn vinden en wat niet fijn gaat. Ook in de midden- en bovenbouw gaat het over afspraken op het plein. De kinderen gaan als pleinreporter het plein op en bedenken naar aanleiding van hun observaties welke acties ze willen ondernemen.
	Les 10	Bij kiezen aan de ander denken <i>Keuzes maken in samenspelen</i>	Nadenken voordat je kiest <i>Vriendschap: durf je ook de juiste keuze te maken als een vriend je vraagt een 'foute' keuze te maken</i>	Dit is mijn keuze! <i>Keuze check</i>	De kinderen leren in deze les dat hun keuze gevolgen kan hebben voor andere kinderen. Ze leren rekening te houden met anderen als ze een keuze maken, en zo een weloverwogen keuze te maken. Hiervoor wordt de keuze-check gebruikt.

Bijlage 1 - Koppeling SEL-competenties & Zien!

SEL-competentie <i>Kwink-slag</i>	Zien! dimensie	Betrokkenheid	Welbevinden	Sociale Autonomie	Sociaal Initiatief	Sociale Flexibiliteit	Impulsbeheersing	Inlevingsvermogen
Besef hebben van jezelf <i>Concentratie vergroten</i>			x		x			x
Zelf-management <i>Conflicthantering</i>						x	x	x
Besef hebben van de ander <i>Opkomen en rekening houden voor en met de ander</i>	x							x
Relaties kunnen hanteren <i>Positieve communicatie</i>					x		x	x
Keuzes kunnen maken <i>Keuzes maken</i>	x	x	x	x		x		

In deze tabel vind je de koppeling tussen de SEL-competenties, Kwinkslagen en Zien! dimensies.

In deze tabel vind je de koppeling tussen de Zien! dimensies en de SEL-competenties.

Zien! dimensie	SEL-competentie	Besef hebben van jezelf	Zelfmanagement	Besef hebben van de ander	Relaties kunnen hanteren	Keuzes kunnen maken
Betrokkenheid (BT)				X		X
Welbevinden (WB)		X				X
Sociale Autonomie (SA)						X
Sociaal Initiatief (SI)		X			X	
Sociale Flexibiliteit (SF)			X			X
Impulsbeheersing (IB)			X		X	
Inlevingsvermogen (IL)		X	X	X	X	